

БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ МЕЖДУ ПРАВОТО, ПОЛИТИКАТА И НЕОТЛОЖНИТЕ ПРОМЕНИ

ДИМИТЪР ЛЮБЕНОВ ТЮЛЕКОВ

Преди сто години балканските народи и държави дръзнаха сами да воюват с обречената Османска империя. Тя бе поставена на колене и принудена от вчерашната рая да проси мир. Но българският, а пък и останалите балкански управленчески елити тогава не се оказаха на висотата на историческата си отговорност. Съзниците, настървени започнаха първичната си разбойническа битка за подялба на османското териториално наследство на запад от линията Мидия-Енос. Букурещкият мирен договор, 10 август 1913 г. се оказва съдбоносен за балканския мир и за последвалата външна политика в Европейския Югоизток.

Днес е очевидно. България и новообразуваната от края на ХХ век Република Македония имат различен исторически път и товар. Руско-турската война от 1877-1878 г. и Берлинския договор са последвани от третото по ред държавно-политическо обособяване на българския народ. Той пък е роден и исторически формиран в традиционното си историко-географско землище – Мизия, Тракия и Македония. България през ХІХ век заема мястото си на модерната европейска политическа карта, следвайки типичния за Сърбия, Гърция и Румъния път на държавен произход. Третата българска държава започва като автономно, васално на османския султан Княжество, има своята Първа Конституция, Търновската, 16 април 1879 г. От 1908 г. е обявено за независимо царство. Минава през две национални крушения, Букурешко, 1913 и Ньойско, 1919. След два военни преврата, 1934 и 1944 г., първият път се налага авторитарно монархическо управление, а вторият, пак силово открива пътя за близо половинвековно историческо съществуване на тоталитарен комунистически режим под опекунството на Съветския съюз. Това време е утвърдено и рамкирано от две конституции, т. нар. Димитровска, 1947 г. и Живковска, 1971 г. Началото на

демократичните промени след 1989 г. и перспективата в развитието им намират израз чрез приетата от VII – то Велико Народно Събрание нова Конституция, 12 юли 1991 г. Понастоящем, в навечерието на предстоящите парламентарни избори, 12 май 2013 г. има носители на идеята за конституционни промени, чрез които да се усъвършенства конституционната демокрация и правовата държавност в България. Институциите ни на този етап не са изправени пред необходимостта да противодействат на сериозни вътрешни фактори, които заплашват да блокират държавното управление върху цялата територия на страната или отделни райони от нея. Освен това в България, за разлика от Република Македония, няма белези за криза на националната си самоличност. Липсват и базови обществени сили, готови да плащат данък на т. нар. етнически синдром, разпалващ изкуствено вражди и неприязън в рамките на националната общност. В този смисъл важна за управлението на държавата е приетата конституционна норма от 1991 г. – предимство на гражданското начало пред етническото¹.

Обаче днешната Република Македония, едва ли може да се възприеме като „втора българска държава“, а по-скоро е уникално формирование и парадоксално по своята усложненост явление в историята на регионалното държавно строителство.

1. Появата в края на ХХ век на независима Република Македония не е плод на естетвено протекли вековни национално-освободителни борби, а е вследствие от развитието на конфликтни етнополитически процеси. Носителите на освободителните антиосмански идеи живеят, учат, трудят се и водят битката за националното си достойнство в класическа българска етническа среда. Тези наши предходни съотечественици, които остават след Букурещкия договор, 10.08.1913 г. в родните си земи по долината на р. Вардар са принудени три пъти да сменят българската си етническа принадлежност: 1913 от българи – сърби, 1919 махат българските каскети/калпаци за да сложат сръбските шайкачи, а след Втората

---

¹ Близнашки, Г. Парламентарното управление в България. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. С., 2009, с.10.

световна война, тамошните българи са заставени да възприемат Титовия югославски комунизъм и са провъзгласени за македонци.

2. Греховното зачатие на младата държава е заложено и в нейното наименование. Независимата общност е създадена върху едва 39 % от територията на географската област Македония, чиито два погранични райони са области от съвременните държави - България и Гърция². Това име от античните времена е част от историческата памет на Европа и света. Устойчивата представа за него пък се формира през XIX век, когато традиционните балкански народи са във възход. Освен промените в местонахождението на името „Македония“ в историческата картография земите на днешната държава са обитавани не от македонци, а предимно от илири, пеони, дардани и траки. Затова все по-смехотворна и абсурдна е претенцията на управляващите в РМ за кръвно-родствена връзка на днешните македонци с античните обитатели на географската област Македония³.

3. Териториалната недостатъчност на РМ не само че не е съразмерна с претенциите ѝ да бъде държавнотворно ядро, но броят на нейните поданици, официално обявени за етнически македонци са абсолютно съпоставими с броя на българските граждани, чиито еднакъв родов произход не подлежи на съмнение. Те по потекло са също от трите дяла на Македония и съставляват потомци на жители на днешната Благоевградска област и на бежанци от Егейска и Вардарска Македония. Фактът е безспорен, именно във Вардарска Македония е пространството, където трикратно е осъществена силова политическа промяна на националната идентичност. Затова налице днес е травматичната обвързаност на

---

² Димитров, А. Раждането на една нова Република Македония между югославизма и национализма. Академично издателство” проф. Марин Дринов”, С., 2011, с. 556.

³ Данов, Хр. Траките през елинистическата епоха. Борбите им за самостоятелност. – В: История на България. Т. 1, С., 1979, с. 201 и сл.; Димитров, А. цит. труд, с. 557.

историята с политиката, която прекъсва естествената приемственост и руши вековни традиции⁴.

4. Вардарският дял от историко-географската област Македония е територия на независимата РМ, където има преплитане и наслагване на исторически опит от живота в две империи/общирни етнополитически образувания: Византийската и Османската и на две държави: Сърбия, Югославия – кралска и комунистическа, и Царство България.

През османския период външните опити за пресичане на българския национален подем довеждат до появата на първото отрицание на българския характер на мнозинството от македонското население – сръбската доктрина за етнополитически македонизъм. През 1913-1915 и 1919-1941 г. , когато Вардарска Македония е обявена за Южна Сърбия, а македонските българи са подложени на сръбска денационализация се проявяват и първите следвоенни признаци за ерозия на българската идентичност на местното население.

Истинската промяна настъпва обаче с налагането на следвоенната югославска комунистическа идеология, която реално рамкира македонското бъдеще в собствената си тоталитарна държавнополитическа орбита. Цената за повторното прекъсване на историческата българска връзка между Вардарска Македония и България е преобразуването на предвоенната Вардарска бановина във федерална република Македония и на предвоенните „южни сърби“ в етнически македонци⁵.

5. Краткосрочният, военновременен характер на българската държавна власт във Вардарска Македония.

Ако началото на османското господство е от края на XIV век до 1912 г., то властта на сръбското кралство и югославския комунизъм в новото време продължава над 70 години /1913-1915, 1919-1941 и от 1944 до 1991 г./ Вярно е че

---

⁴ Архивна сбирка на Македонски научен институт –София, Филиал – Благоевград; Тюлеков, Д. Политическият мит за „македонско малцинство” в България. Благоевград, 2007, 211-238; Димитров, А. цит. труд, с. 558.

⁵ Тюлеков, Д. цит. труд, с. 13-81 и посочената там литература; Димитров, А. цит. труд, с. 558.

материалното осигуряване, организационният размах, идейната наситеност и програмна обвързаност на освободителното движение в Македония през периода 1879-1912 г. е немислим без свободната българска държавност. Но през XX век в модерното време българското управление е краткосрочно и то само в извънредните военновременни условия, когато Македония е фронтова линия, 1915-1918 г., а по-късно – обект на нарочен интерес за антихитлеристката коалиция и поле за действие на югославската комунистическа съпротива, 1941-1944 г. България е сателит на една обречена коалиция, нейната власт не е осъществена върху цялата територия на Вардарска Македония, а българския държавно-творен механизъм не работи пълноценно⁶.

6. Формиране от тоталитарната власт на следвоенната македонска нация чрез обезродителен етносъзидателен процес. Посоките на това етноинженерство са основно две: Утвърждаването на сръбският антибългарски проект и на коминтерновската доктрина за етнополитическия македонизъм като основен идеен продукт за стратегическо революционно решение на проблема „Македония“; Държавно ръководство на качествено нов етносъзидателен процес, чрез всеобхватно отричане на българската индивидуалност и налагането на македонска самоличност върху основата на регионални знаци на етнокултурния процес⁷.

Затова не е случайно, че арсеналът за следвоенната тотална дебългаризация е толкова всеобхватен: Създаване на Съд за съдене на престъпления срещу македонската национална чест, 30 декември 1944; Закон за защита на македонската национална чест; Създаване на македонска азбука и оформяне на македонски литературен език, политически репресии спрямо Методи Андонов-Ченто, Павел Шатев, Панко Брашнаров, интернирания, затвор в концентрационни лагери, убийства и т. н. Продължителната работа в тази посока

---

⁶ Тюлеков, Д. Политическите и светогледни възгледи на македонските българи след Първата световна война. – В: В памет на Константин Пандев. Българските националноосвободителни движения след Берлинския конгрес, 1878 г. С., 2000, с. 62-71.

⁷ Църнушанов, К. Македонизмът и съпротивата на Македония срещу него. С., 1992; Живков, Т. Ив. Етническият синдром, Пловдив, 2001, с. 138.

е формирала днешната преобладаваща обществена нагласа: Във Вардарска Македония няма българи, има само „българофили“/„бугараши“⁸.

С една дума етническият материал от които е изградена днешната РМ е от български произход, а идеологическата надстройка на държавата и присъщите ѝ стереотипи, включително и външнополитически са формирани през времето на нейния сталинистки и югокомунистически период. Върху това наследство продължава да се гради новото бъдеще на РМ, а антибългарският македонизъм продължава да бъде нейната основна държавна доктрина. Така страната е на кръстопът между създаваната необходимост от критичен анализ на миналото и овластената инерция при неговата правна и политическа охрана, между наследените социокултурни и политически норми, манталитет, нагласи и т. н. и необходимостта от неизбежните промени, неограничаваната информация и възможностите на свободния избор⁹.

РМ днес наподобява един човек при когото няма хармония между ума, тялото и душата. Затова скоро договор за добросъседство между България и РМ в близка перспектива няма да има. Отново оживява сценария за онеправданото „македонско малцинство“ чиито представители в България не без внушение от Скопие възприемат междудържавната декларация от 1999 г. като предателски акт. Елитът на Вардарската република постоянно е в болестно състояние защото е наследник на държава от „полицейски сърбо-комунистически тип“, създадена в българска етническа среда, а днес трябва да съществува в мултиетническо пространство, да гради парламентарна демокрация и да се бори за достойно членство в наднационалната евроатлантическа общност. Това не наукообразен извод, а за съжаление всекидневна тъжна и драматична реалност за онези наши

---

⁸ Архивна сбирка на Македонски научен институт –София, Филиал – Благоевград; Църнушанов, К. Цит. труд; Мичев, Д. Македонският въпрос и българо-югославските отношения, 9 септември 1944 – 1949. С., 1994; Димитров, А. цит. труд, с. 491, 539.

⁹ Архивна сбирка на Македонски научен институт –София, Филиал – Благоевград; Димитров, А. цит. труд, с. 565.

съотечественици от долината на р. Вардар, доказали през последните години с мисъл и дело българската си национална принадлежност¹⁰.

На този етап РМакедония ще бъде насърчавана от ЕК, но тя няма да получи дата за преговори по пътя на единодушно споделяната европейска интеграция. Франция, Германия и Гърция са категорично против, а българското „не“ винаги трябва да бъде по-различно.

Несъмнено България през последните десетилетия доказва искреното си съчувствие към младата държава. Големият въпрос е каква да бъде съвременната българската позиция спрямо „проблема Македония“ ?

Македонизмът, който е конституционно-правна норма в РМ днес работи срещу собствената си държава, но България е длъжна да има последователна и наукоемка позиция по темата.

1. Цялостното интердисциплинарно изучаване на битката/конфликтният сблъсък/личната драма между носителите на българското културно-историческо битие в географската област Македония и налаганата македонистка политика по долината на р. Вардар.

2. Осъзнаването на истинската същност на тази порочна идеология и политическа практика, на заложената в нея конфликтност, която цели изкуственото разделяне и противопоставяне на българи/македонци. Хранителната среда на македонизмът е антибългарското му начало и идеите от София за „червени линии“ и за „историята която да се остави на историците“ само подпомагат неговото съществуване и модифициране.

3. Навременна защита и ефективно отстояване индивидуалните права и свободи на българските граждани в Република Македония.

4. Практически мерки за възстановяване и съхраняване на българското културно-историческо наследство в цялата географска област Македония.

5. Реално българско участие в икономическия живот на Република Македония.

---

¹⁰ Архивна сбирка на Македонски научен институт –София, Филиал – Благоевград.

6. Отхвърляне на всякакви идеи за признаване на „македонско малцинство“

в България и за ревизиране на приетата през 1991 г. основна конституционна забрана: създаване на политически партии на етническа и верска основа¹¹.

7. Оценяването на скопския произход на всякакви историко-документални

фалшификации като недопустима форма на агресия срещу България и нейния народ, нецивилизована норма на общуване между население, разделено от омразна граница и като престъпно мотивирана институционална проява на нечовешко отношение спрямо гражданите на двете съседни държави.

Днес Република Македония има проблеми със самата себе си. Ако тя не прекъсне пъпната си връв със своето сърбо-комунистическото минало и не е в състояние да анализира не политически, а експертно, професионално политическата и правната си история тя няма да има сериозно бъдеще в Югоизточна Европа. Най-ценното и святото за България е завещано от епохата на Отечествено ни възраждане. Това е идеята за единната национална държава. Нейният съвременен прочит и приложение има две основни направления: Ново развитие на конституционната демокрация, укрепване и висока ефективност в управленческата дейност на държавните институции и качествен ръст в жизнения стандарт на обикновения български гражданин; Това е немислимо без дейна, реалистична и прагматична външна политика, а в нейното югозападно направление тя е необходимо да се опира върху липсващата досега държавническа стратегия за развитие на отношенията ни със съседната нам Република Македония.

Благоевград,

25 април 2013 г.

---

¹¹ Близнашки, Г. Парламентарното управление в България. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. С., 2009, с.10.